

ਬਨਾਰਸੀ ਲਾਲ
ਤਲਵਰ ਬਨਾਮ
ਬੀ.ਐਲ. ਵਰਮਾ

ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ.

2 ਜੂਨ 1944 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਰਾਇਆ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਮਿਆਰੀ ਕਿਰਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਿਆਰੀ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਕਿਰਾਇਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਮਾਰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਮਕਾਨ 2 ਜੂਨ, 1944 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ 64-2-0 ਰੁਪਏ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। . ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਿਰਾਇਆ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰੀ ਕਿਰਾਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੁਝ ਔਖਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮੈਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ

ਭੰਡਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ.ਜੇ. ਅਤੇ ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ, -ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

1953 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 322

1955
7, ਅਕਤੂਬਰ

ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ (1850 ਦਾ XXXVIII) - ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2, 16, ਅਤੇ 23-ਮੈਂਬਰ-ਵਿਰੁਧ ਜਾਂਚ-ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ-ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ-ਕੀ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ-ਪੱਖਪਾਤੀ-ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਆਧਾਰ, ਕੀ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਯੋਗ-ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ-ਆਰਟੀਕਲ 226, 311 ਅਤੇ 314-ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਘੇਰਾ -"ਤਰਕ-ਯੋਗ", ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ (॥

1947 ਦਾ)-ਕੀ 1850 ਦੇ ਐਕਟ XXXVII ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ-ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ (1898 ਦਾ ਐਕਟ V)-ਕੀ 1850 ਦੇ ਐਕਟ XXXVII ਅਧੀਨ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-ਇੱਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੁਆਇਡਰ-ਕੀ ਗੁੰਮਸ਼ੁਦਾ ਹੈ- ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ-ਕੀ ਪੂਰਵ ਨੋਟਿਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ-26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼-ਕੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤੀ ਭੰਡਾਰੀ, ਸੀ.ਜੇ.

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ, 1850 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ "ਨਿਯੁਕਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਸਿਰਫ਼ ਦਫ਼ਤਰ ਜਾਂ ਅਹੁਦਾ ਹੈ। ਕਿਸ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਸਮੀਕਰਨ "ਸੇਵਾ" ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 52 ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ (ਸ਼੍ਰੇਣੀਕਰਣ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਜੇਕਰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਸਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਕਤ ਰਸਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਕਾਰਨ ਨਿਆਂ ਦਾ ਘਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕੇਸ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਕਿ ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ; ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ; ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਪੱਖਪਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਣਉਚਿਤ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜੋ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਵਾਨਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ ਲਈ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਾ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 311 ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਵਾਜਬ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਜਬ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰ ਬੇਨਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਵਾਜਬ ਜਾਂ ਹੋਰ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੌਕੇ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਦੋ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ—ਇੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਰਜ ਸੌਂਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਧਾਰਾ 311 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਜ਼ੀ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਉਸ ਕੋਲ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਗੈਰਵਾਜਬ ਹੈ—

ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜੇਕਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ 1850 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਾਂ ਜੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲੋਕ ਸੇਵਕ (ਪੁੱਛਗਿੱਛ) ਐਕਟ, 1850 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਐਕਟ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਅਨੁਕੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮ ਦੇ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 314 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤੀ ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਮੰਨਿਆ ਕਿ, (1) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 ਵਿੱਚ "ਵਾਜਬ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਾਜਬ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਹੈ ਉਹ ਦੂਜੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

(2) ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਹੋਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(3) ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ, 1850 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 23 ਵਿੱਚ "ਇੰਪਲਾਈਡ" ਦੇ ਅਧੀਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ" ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

(4) ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ, 1850 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।

(5) ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ, 1850, ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1947, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। 1850 ਦਾ ਐਕਟ ਸਿਰਫ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਚੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਹਟਾਉਣਾ ਜਾਂ ਬਰਖਾਸਤਗੀ। ਹਟਾਉਣਾ ਜਾਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨਾ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(6) ਹਰ ਅਦਾਲਤ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਜਾਂ ਬੇਲੋੜੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ, 1850 ਦੀ ਧਾਰਾ 16, ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਬੂਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਵੇਕ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

(7) ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

(8) ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(9) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਟੀਓਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਗੁਪਤ ਰਿਪੋਰਟ; ਅਤੇ ਮੈਂਡਮਸ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੁਕਵੀਂ ਲਿਖਤ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼, ਜੋ ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬਹਾਲ ਕਰੇ, ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਖਰਚੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਡੀ.ਕੇ. ਮਹਾਜਨ, ਬੀ.ਐਸ. ਚਾਵਲਾ ਅਤੇ ਐਚ.ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ,
ਐਸ.ਐਮ. ਸੀਕਰੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਡੀ.ਕੇ. ਕਪੂਰ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

ਆਰਡਰ:

ਭੰਡਾਰੀ, ਸੀ.ਜੇ.-ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਮੁੱਖ ਨੁਕਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਕਈ ਸਹਾਇਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭੰਡਾਰੀ, ਉਠਾਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੀ.ਜੇ. ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਠੋਸ ਸਥਾਈ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1949 ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਉਸਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਵੈਸਟਨ ਨੂੰ 18 ਮਈ, 1950 ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ, 1850 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ 14 ਮਈ, 1951 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ 16,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਗਬਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 30,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਠੱਗੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਕਾਪੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ 11 ਫਰਵਰੀ 1952 ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ, ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 27 ਜੁਲਾਈ, 1953 ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 311 ਅਤੇ 314 ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ

ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ.

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਿੰਨ ਦਲੀਲਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਉਸੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਗਵਾਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਕਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੀਜਾ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ-ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਉਕਤ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। - ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਜਨਤਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਵੈਸਟਨ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ 1850 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਅਤੇ 23 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ:-

"2. ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਗਲਤ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਗੇ ਆਧਾਰ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਰਕਾਰ, ਇਹ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ,

ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸੱਚਾਈ ਲਈ ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਜਾਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਸੈਕਸ਼ਨ 23 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ-

ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ.

"23. ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ, 'ਸਰਕਾਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ।"

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ "ਨਿਯੁਕਤੀ" ਸਮੀਕਰਨ "ਸੇਵਾ" ਸਮੀਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ, ਇਕੱਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ, ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਆਕਸਫੋਰਡ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਨਿਯੁਕਤੀ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਕਿਸੇ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨ, ਜਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ; ਦਫਤਰ ਹੀ।" ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ "ਨਿਯੁਕਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦਫਤਰ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਸਿਰਫ ਉਹ ਦਫਤਰ ਜਾਂ ਅਹੁਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੀਕਰਨ "ਸੇਵਾ" ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 23 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਜਨਤਕ ਜਾਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰ, ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂ ਸੂਬਾਈ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨੂੰ ਉਕਤ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ.

ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਸਾਰ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਜਿਸ ਕੋਲ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਕਤ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 52 ਦੇ ਉਪਬੰਧ।

ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਲਈ ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਵੈਸਟਨ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਬੇਨਿਯਮੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਵਾਬ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ, 1850, ਜਾਂ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ (ਵਰਗੀਕਰਣ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਜੇਕਰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪੀ. ਜੋਸਫ਼ ਜੌਨ ਬਨਾਮ ਤ੍ਰਾਵਨਕੋਰ-ਕੋਚੀਨ ਸਟੇਟ (1), ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਨੂੰਨੀ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਕਤ ਰਸਮੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1955 ਐਸ.ਸੀ. 160, 166

ਨਿਆਂ ਦਾ ਘਾਣ ਲਿਆਇਆ, ਐਚ.ਐਨ. ਰਿਸ਼ਬੁਦ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
 (1)। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦਖਲ ਬਨਾਮ
 ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 311 ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਘ ਭਾਰਤ ਦਾ
 ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ.
 ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ.
 ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ। ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼
 (ਵਰਗੀਕਰਣ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ
 ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਪੁੱਛਗਿੱਛ) ਐਕਟ, 1850 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ
 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਲਈ ਕੋਈ
 ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਸ.ਏ. ਵੰਕਟਾਰਮਨ ਬਨਾਮ ਦਿ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ
 ਇੰਡੀਆ (2) -

"ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ 1850
 ਦੇ ਐਕਟ XXXVII ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਜਨਤਕ
 ਸੇਵਕ ਦੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ
 ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।
 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਵਾਜਬ
 ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ
 ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
 ਅਤੇ ਇਹ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਦੂਸਰਾ ਸਵਾਲ, ਅਰਥਾਤ ਕੀ ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਵੈਸਟਨ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ
 ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਦਾ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ
 ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮੀਕਰਨ "ਵਾਜਬ" ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਟੀਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਈ
 ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਉੱਘੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ,
 ਇੱਕ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1955 ਐਸ.ਸੀ. 196, 204

(2) 1954 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1150

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ

ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ.

"ਵਾਜਬ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਖਾਸ ਅਰਥ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਪੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਹੈ ਉਹ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਵਾਜਬ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਬੋਨਟ ਬਨਾਮ ਵੈਲਿਅਰ (1)। ਹਟਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਅਰਥ ਨਿਆਂਇਕ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਜਾਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਮਿਸੀਸਿਪੀ ਪਾਵਰ ਐਂਡ ਲਾਈਟ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਸਿਟੀ ਆਫ ਜੈਕਸਨ (2)। ਥੋੜੀ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕੇਸ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਕਿ ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ; ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ; ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉੱਗਰ ਬਨਾਮ ਸੀਮਨ (3).

ਆਉ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਕਿ ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਆਮ ਆਧਾਰ ਹੈ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ 21 ਜੂਨ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ 1 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੇ 7 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ

(1) 128 ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 1061

(2) ਮਿਸ: 9 ਐਫ: ਪੂਰਕ 564, 568

(3) 4 ਐਫ. (2 ਡੀ) 80

31 ਜੁਲਾਈ, ਅਤੇ 21 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। 5 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਿਖੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 23 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 27 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਲੰਮਾ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 28 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ 5 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ 5 ਤੋਂ 28 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 13 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 29 ਮਾਰਚ, 1951 ਤੱਕ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੇ 30 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 17 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਲਈ ਕੁੱਲ 125 ਗਵਾਹਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ 82 ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਮੂਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਹਰ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਹੁਤੇ ਹੁਕਮ ਉਨੇ ਹੀ ਉਚਿਤ ਸਨ ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਵਾਜਬ ਸਨ। ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰੇਕ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਯਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ 106 ਛਪੇ ਫੁਲਸਕੈਪ ਪੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ, ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੂਰੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ। ਉਸਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਖੰਡਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ

ਭੰਡਾਰੀ
ਸੀ.ਜੇ.

ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਦੋ ਆਲੋਚਨਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਹੈ

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ.

ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਵੈਸਟਨ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਮ ਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਸ ਜਾਂਚ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਸੀ। -ਉਸਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾਂ, ਹਰ ਪੜਾਅ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਅੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਅਤੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਜਾਇਜ਼ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਲ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਲਫਨਾਮਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਇੱਕ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਸਮਝਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਪੱਖਪਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਣਉਚਿਤ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਐਮ.ਸੀ. ਗ੍ਰੈਥ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, (1)।

ਦੂਜੀ ਆਲੋਚਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੁਝ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਅਸਫਲਤਾ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਅਸੀਂ ਕਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਨਵੇਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਅਯੋਗ, ਗਲਤ ਜਾਂ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਸਨ। ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜੋ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਵਾਨਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਮਿਸ਼ਨਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ ਲਈ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ

(1) 1 ਪਾਈਕ ਅਤੇ ਫਿਸ਼ਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨ (2 ਡੀ) 651

ਮੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਸੰਚਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪੈਮਾਨੇ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ, ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਾਜਬ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਵਾਜਬ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰ ਬੇਨਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਵਾਜਬ ਜਾਂ ਹੋਰ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਓਨੀ ਹੀ ਨਿਰਪੱਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ; ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਉੱਘੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ, ਕਈ ਪੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਢੱਕਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਨ, ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ 82 ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਲੰਬੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਹਰ ਸੰਭਵ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਏ ਗਏ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਕਮੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ
ਭੰਡਾਰੀ
ਸੀ.ਜੇ.

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ.

ਮੌਕਾ. ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਫਾਈਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤਰ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਦਲੀਲ ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 1952 ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਸੌਂਪੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਜਾਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਜਾਂ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਨਾਲ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਦਾ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਣ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਪੁੱਛਗਿੱਛ) ਐਕਟ, 1850 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਉਕਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਸੁਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੇਕਰ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਢੁਕਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਫਿਰ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਦੋ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਗੈਰਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜੇਕਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂ ਤਾਂ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ 1850 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਾਂ ਜੋ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਈ.ਐਮ. ਲਾਲ ਦੇ ਕੇਸ (1) ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ:-

"ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 240 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਨਿਯਮ 55 ਦੀ ਪ੍ਰਜਨਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਿਯਮ। ਨਿਯਮ 55 ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਸਰਵੈਂਟ ਨੂੰ 'ਉਸ ਆਧਾਰ' ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ'

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1948 ਪੀ.ਸੀ. 121

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ
ਭੰਡਾਰੀ
ਸੀ.ਜੇ.

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ.

ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਮੌਕਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਤੱਕ ਘਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤਜਵੀਜ਼ਸ਼ੁਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਤ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੋਸ਼ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਵਲ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਉਹ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਜੋੜ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੌਕੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਿਵਲ ਸਰਵੈਂਟ ਨੇ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹੇ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰੋ"।

ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1850 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 314 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ-1 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ ਉਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹਰੇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 1 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 1850 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਪਰ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੰਨੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਐਕਟ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਅਨੁਕੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ

ਭੰਡਾਰੀ
ਸੀ.ਜੇ.

ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 1850 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤੱਥ ਕਾਰਨ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜੋ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਵਾਨਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ 1850 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ, ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਜੋ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਇਮਾਰਤ ਰੇਤ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ 'ਤੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ.ਜੇ.

ਉਹ ਦਲੀਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਇੱਕ ਪਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਰਡਰ ਕਰਾਂਗਾ।

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ— ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ 27 ਜੁਲਾਈ, 1953 ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪੈਰੇ 14 ਅਤੇ 15 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਈ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ।

ਸਬੰਧਤ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ 1953 ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1949 ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ 'ਤੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ 5 ਮਈ, 1950 ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੁਅੱਤਲੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਲੰਮੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਭੇਜੀ। ਫਿਰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਬਾਰਾਂ ਦੋਸ਼ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ (ਐਕਟ XXXVII ਆਫ 1850) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸ਼੍ਰੀ ਐਰਿਕ ਵੈਸਟਨ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਬਾਕੀ ਦਸਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਚੱਲੀ। ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ। ਸੈਂਕੜੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਈ, 1951 ਵਿੱਚ ਮਿਸਟਰ ਵੈਸਟਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ

ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਵੈਸਟਨ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਈ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਕਾਪੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। "ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ" ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਮਿਤੀ 11 ਫਰਵਰੀ, 1952 ਹੈ, ਪਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਖੋਸਲਾ, ਜੇ. ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਚ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰੈਲ, 1952 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਪ੍ਰੈਲ, 1952 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਜਾਂ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਆਫ ਓਵਰ 500 ਟਾਈਪ ਕੀਤੇ ਫੁਲਸਕੈਪ ਪੰਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਸੀ। ਜੇ ਉਸਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭੇਜੇ। ਇਸ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਈ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ। ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮੰਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਬੁਲਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 27 ਜੁਲਾਈ, 1953 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। 27 ਅਕਤੂਬਰ, 1953 ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਦਾ ਬਚਾਅ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਈ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ (ਪਟੀਸ਼ਨਰ) ਨੂੰ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਹਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਝੂਠੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਸਨ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਮਿਸਟਰ ਐਰਿਕ ਵੈਸਟਨ, ਇਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਕਤੇ ਵੀ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਆਧਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪੈਰੇ 14 ਅਤੇ 15 ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਦਯਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਜਨ, ਜੋ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਓ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

(i) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(ii) ਜਾਂਚ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 314 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

(ਏ) ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ (ਪੁੱਛਗਿੱਛ) ਐਕਟ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(ਬੀ) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16 ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

(ਸੀ) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

(iii) ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਮਾੜਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਂਚ ਖੁਦ ਹੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਖਰਾਬ ਸੀ—

(ਏ) 1850 ਦਾ ਐਕਟ XXXVII ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ।

(ਬੀ) 1850 ਦਾ ਐਕਟ XXXVII ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ (1947 ਦਾ ਐਕਟ II) ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(ਸੀ) ਮਿਸਟਰ ਵੈਸਟਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਜੱਜ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਗ D ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਦੇ ਪੈਰਾ 11(b) (i) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

(ਡੀ) ਜਾਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਈ.ਸੀ.ਐਸ. ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(ਈ) ਰਿਪੋਰਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈ। [ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਬਿੰਦੂ (ii) (ਬੀ) 1 ਦੀ ਦੁਹਰਾਓ ਹੈ।

(ਐਫ) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਸ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(ਜੀ) ਜਾਂਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਈ ਸੀ।

(iv) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਜੋ ਉਸਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹੋਈਆਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਾੜੀਆਂ ਸਨ।

ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ: ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬਨਾਮ ਆਈ.ਐਮ. ਲਾਲ (1), ਐਸ.ਏ. ਵੈਂਕਟਾਰਮਨ ਬਨਾਮ ਦਿ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2), ਰਵੀ ਪਰਤਾਬ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (3), ਸ਼ਿਆਮ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਯੂ ਪੀ ਸਟੇਟ (4), ਅਤੇ ਨੌਬਤ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (5)।

ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਸੰਘ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਵਲ ਅਹੁਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸਨੂੰ "ਵਿਰੁਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ" ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦਾ ਹੁਕਮ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ "ਵਾਜਬ ਮੌਕੇ" ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਚੁਣਿਆ। ਇੱਥੇ "ਵਾਜਬ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਆਦਮੀ ਦੁਆਰਾ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ "ਵਾਜਬ" ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਰਸਮੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। . ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਵੀ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਾ ਹੋਵੇ।

- (1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1948 ਪੀ.ਸੀ. 121
- (2) 1054 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1150
- (3) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1952 ਸਾਰੇ. 99
- (4) ਏ.ਆਈ.ਆਰ., 1954 ਸਾਰੇ, 235
- (5) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1953 ਪੰਜਾਬ 137

ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਈ.ਐਮ. ਲਾਲ ਦੇ ਕੇਸ (1) ਵਿੱਚ, ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਲਾਲ ਦੇ ਉਲਟ ਰਿਪੋਰਟ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 240 ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, 1935 ਦੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਲਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਲਾਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨੋਟਿਸ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲਾਲ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫੈਡਰਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕਾਊਂਸਲ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕਾਊਂਸਲ ਦੀ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

"ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ, ਧਾਰਾ 240 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (3)

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1948 ਪੀ.ਸੀ. 121

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਨਿਯਮ 55 ਦਾ ਮੁੜ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਨਿਯਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਿਯਮ 55 ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਸਰਵੈਂਟ ਨੂੰ 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਧਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ,' ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ; ਇਹ 'ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ' ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਉਪਭਾਗ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ. ਅਤੇ ਅਸਲ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੋਸ਼ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਵਲ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਜੋੜ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਵਸਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ। ਜੇਕਰ ਸਿਵਲ ਸਰਵੈਂਟ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹੇ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰੋ।"

ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੰਬਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਹਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ

ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਜਾਂਚ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਧਾਰਾ 240, ਉਪ ਧਾਰਾ (3), ਦਾ ਲਗਭਗ ਸਟੀਕ ਪੁਨਰ-ਨਿਰਮਾਣ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 240 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪਿਰਵੀ ਕਾਂਉਸਿਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਕ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ, ਵਿਧੀਵਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਲਈ ਇਹ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਮੰਗੇ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਮਿਸਟਰ ਵੈਸਟਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਵੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਮੰਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਅਤੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਂ ਡੀ ਨੋਵੋ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਲਈ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ-

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ
ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

(1) ਉਹ ਪੜਾਅ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ ਦੁਆਰਾ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਜਾਂ ਕੁਕਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(2) ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਪੜਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਨਿਯਮ 55 ਜਾਂ 1850 ਦੇ ਐਕਟ XXXVII ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਕੱਢ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਅਤੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(3) ਤੀਜੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ। ਪੜਾਅ (3) ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ)।

(4) ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਣਡਿੱਠ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਖੋਜ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(5) ਹੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 240 ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਪੰਜਵੇਂ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ, ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਂਚੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੂਰੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ

ਸਰਕਾਰ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੁੜ-ਜਾਂਚ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ
ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

(6) ਅਤੇ ਹੁਣ ਅੰਤਮ ਪੜਾਅ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਤਮ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਘੱਟ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਆਈ. ਐੱਮ. ਲਾਲ ਦੇ ਕੇਸ (1) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਪੜਾਅ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜਾਅ (5) ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਉਸ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਹਨ", ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪੜਾਅ (5) ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੇ ਜੋਖਮ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਟੇਜ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਪੜਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ 1954 ਦੇ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1150 ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੈਂਕਟਾਰਮਨ ਕੇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟ (ਪੁੱਛਗਿੱਛ) ਐਕਟ 1850 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਜਾਂਚ। ਇਹ ਜਾਂਚ ਸਰ ਆਰਥਰ ਟ੍ਰੇਵਰ ਹੈਰੀਜ਼, ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਚੀਫ ਕਲੱਕਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸੀ। ਅਤੇ ਖਰਚੇ ਜੋ ਉਸਨੇ

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1948 ਪੀ.ਸੀ. 121

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਨ. ਵੈਂਕਟਰਮਨ 'ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਸਰ ਟ੍ਰੇਵਰ ਹੈਰੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਧੀਨ ਛੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਸੀ। ਵੈਂਕਟਰਮਨ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਮੁਖਰਜੀ, ਜੇ. ਨੇ ਦੇਖਿਆ:-

"ਇਸ ਐਕਟ (ਐਕਟ XXXVII ਆਫ 1850) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।"

ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਮਾਮਲਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਯੂ.ਪੀ. ਕੋਰਟ ਆਫ ਵਾਰਡਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ" ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਿਆਮ ਲਾਲ ਦੇ ਕੇਸ (1) ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 465 ਏ (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਉਠਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹਟਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ! ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਅਗਰਵਾਲਾ, ਜੇ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਧਾਰਾ 311 ਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਪ੍ਰੀਵੀ ਵਿੱਚ ਆਈ ਐਮ ਲਾਲ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

(1) ਏ.1.ਆਰ. 1954 ਸਾਰੇ. 235-

ਕੌਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਚਿਤ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਆਮ ਲਾਲ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਗਰਵਾਲ, ਜੇ. ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨੌਬਤ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ- ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਮੌਕਾ ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਾਜਬ ਮੌਕੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਤੱਥਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਵੈਸਟਨ ਨੂੰ 18 ਮਈ, 1950 ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ 21 ਜੂਨ, 1950 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ 26 ਜੂਨ, 1950 ਨੂੰ ਮਿਸਟਰ ਵੈਸਟਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਲੰਬਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੁੜ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ। ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਪਹਿਲੀ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਦੋਸ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਏ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਨ।

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1953 ਪੰਜਾਬ 137

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋ ਦੋਸ਼ ਨੰਬਰ 11 ਅਤੇ 12 ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

7 ਜੁਲਾਈ, 1950 ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ 'ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ। ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ 31 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ 21 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਚੱਲੀ। ਇਹ 5 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਿਖੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 23 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਸਬੂਤ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜੋ 27 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ। 28 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ 5 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ 5 ਤੋਂ 28 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਣਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। 13 ਮਾਰਚ 1951 ਨੂੰ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ 29 ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੀਆਂ। ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੇ 30 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 17 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਲਈ 125 ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਲਈ 82 ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਮੰਗੇ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਸਬੂਤ ਮੰਗਣ ਲਈ ਕਈ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਸਵੀਕਾਰ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਚੱਲੀ

ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਕਾਫੀ ਤਜਰਬਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਸੁਝਾਅ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਤੁਕਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਇੱਕ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਸਕੈਪ ਆਕਾਰ ਦੇ 106 ਪ੍ਰਿੰਟ ਕੀਤੇ ਪੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਬੂਤ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਵੈਸਟਨ ਕੋਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਰ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਬੇਤੁਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਥਾਂ ਤੇ ਚਲੀਆਂ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ 1947 ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਮਿੰਟ ਤਲਬ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਸੀਦਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਜੋ ਉਹ ਲੋੜਵੰਦ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਚਾਵਲਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਵੈਸਟਨ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ

ਖੇਸਲਾ, ਜੇ.

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਮਿੰਟ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ. ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਵਾਲੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਛਾਪੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੰਨਾ 56 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: -

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

"ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮਿੰਟ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਭਰੋਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।"

ਸ੍ਰੀ ਚਾਵਲਾ ਨੇ ਇਕਦਮ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਝੂਠਾ ਬਿਆਨ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਿੰਟ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਦਿਖਾਈ ਜੋ ਗਵਰਨਰ ਦੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਚਾਵਲਾ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਸਾਡੇ ਇਸ 'ਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਉਸ ਗਵਾਹ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਜੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਜ਼ਿਰ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਕਾਪੀ ਸਹੀ ਕਾਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਸਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਮਿੰਟ ਦੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਚਾਵਲਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਸੀਦਾਂ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਜੰਗਲੀ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸਨ ਜੋ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਕਿ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ "ਲਿਕਵੀਡੇਟ" ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਸੀ (ਮੈਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵਰਤਦਾ ਹਾਂ) ਉਸ ਦੇ ਜਨੂੰਨ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ

ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਪਾਸਾ-

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ

"ਆਪ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ- ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਝੁਕਾਅ ਹੈ। ਸੋਚੋ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਮਰ ਵਾਂਗ ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦਲੀਲ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਸਿਖਲਾਈ ਨੇ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ "ਦਵੰਦਵਾਦ ਲਈ ਜਨੂੰਨ, ਇੱਕ ਬੌਧਿਕ ਵਿਅਰਥਤਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ, ਅਸਾਧਾਰਨ ਹੈ।"

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਫਿਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ "ਅਜੀਬ ਸੁਭਾਅ" ਦੀਆਂ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਮਿਲੀ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਗਲਾ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 314 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾਰਾਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ, ਕਿਉਂਕਿ 1850 ਦਾ ਐਕਟ XXXVII ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਨਾਲ ਇਸ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਕਦੇ ਵੀ ਨਜਿੱਠਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਸੀਕਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲੋਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜੋ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਹਨ

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

270

ਪੰਜਾਬ ਸੀਰੀਜ਼

[ਭਾਗ: 9

ਇੰਡੀਅਨ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਇਸੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਰਭਰਤਾ ਵੈਕਟਾਰਮਨ ਦੇ ਆਚਰਣ ਦੀ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ—

ਸੈਕਸ਼ਨ 23 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ—

"2. ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਰਾਏ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਗੇ ਆਧਾਰ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਹਟਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸੱਚਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

"23. ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ, 'ਸਰਕਾਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ।"

ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਹੁਣ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਨਿਯੁਕਤ ਅਧੀਨ" ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ "ਨਿਯੁਕਤ" ਹੈ। ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਰਖਾਸਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਜਾਂ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਫਿਲਹਾਲ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 23 ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸਮੀਕਰਨ "ਨਿਯੁਕਤ ਅਧੀਨ" ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ "ਨਿਯੁਕਤ" ਹੈ। ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਾਨੂੰ ਉਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਨਿਯਮ 23 ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਇੱਕ ਆਲ-ਇੰਡੀਆ ਸਰਵਿਸ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਕੌਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।" ਨਿਯਮ 50 ਆਲ-ਇੰਡੀਆ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕੌਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਹੀ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਯਮ 55 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਰਖਾਸਤ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਇਕੱਠੇ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਨ,) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ

ਖੇਸਲਾ, ਜੇ.

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਇੱਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਐਕਟ XXXVII ਅਧੀਨ 1850 ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰਾ। "ਅਧੀਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਨਿਯੁਕਤ", ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਉਚਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। - ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੀਸਰੀ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਖਰਾਬ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀਰੀਏਟਿਮ ਲਵੇ।

ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 1850 ਦਾ ਐਕਟ XXXVII ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈ - ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 55 ਜਾਂ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਵਿੱਚ "ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਸ਼ਬਦ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਬੇਈਮਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਐਕਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਤ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘੱਟ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਗਿਆਯੋਗ, ਕਈ ਅਖਤਿਆਰੀ ਰਾਹਤਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਈ ਰਾਹਤ, ਇੱਕ ਮਨਾਹੀ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਆਵੇਗੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵੇਕ ਦੇਣਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਅਗਲੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ (1947 ਦਾ ਐਕਟ II) ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ 1850 ਦਾ ਐਕਟ XXXVII ਇੱਕ ਦੰਡਾਤਮਕ ਐਕਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਐਕਟ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਜਾਂ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨਾ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਐਸ.ਏ. ਵੈਂਕਟਾਰਮਨ ਬਨਾਮ ਦਿ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (1) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਮੁਖਰਜੀ, ਜੇ.- ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

"ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਮੌਜੂਦਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਇਕੋ ਉਦੇਸ਼, ਜੋ ਕਿ 1850 ਦੇ ਐਕਟ XXXVII ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਦੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਤ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਾਰਨ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਵੇ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਹੂਲਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਨੂੰ 1850 ਦੇ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀ) ਐਕਟ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਐਕਟ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:-

"ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਈ, 1850 ਦੇ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਜਾਂ ਭੁੱਲ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਐਕਟ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।"

1850 ਦਾ ਐਕਟ XXXVII ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਬਨਾਮ
ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਅਗਲੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਜੱਜ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ D ਦੇ ਪੈਰਾ 11(b) (i) ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਮਿਹਨਤਾਨੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਜੱਜ ਨੂੰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1850 ਦੇ ਐਕਟ XXXVII ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਡੀ ਅਧੀਨ ਇਹ ਦਲੀਲ ਉਠਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਵੈਸਟਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜੋ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। - ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ।

ਸਿਰਲੇਖ (ਡੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਤੀਜੀ ਦਲੀਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਿੰਦੂ (ii) ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੌਰਾਨ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ 1850 ਦੇ ਐਕਟ XXXVII ਦੀ ਧਾਰਾ 16 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਸਟਰ ਵੈਸਟਨ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਕੁਝ ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਜਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 16 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪਾਬੰਦ ਹੈ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ
ਦਾ ਸੰਘ

ਖੋਸਲਾ, ਜੇ.

ਸਬੂਤ ਦੀ ਹਰ ਆਈਟਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਬੁਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 16 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰ ਅਦਾਲਤ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਜਾਂ ਬੇਲੋੜੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮਿਸਟਰ ਵੈਸਟਨ ਨੇ ਗਵਾਹਾਂ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਅਸੰਭਵ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਅਤੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਉਹ 20 ਲੱਖ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 16 ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਜਾਂ ਬੇਲੋੜੇ ਸਬੂਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਵੇਕ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਇਹ ਉਠਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਦਸ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ (ਇਨਕੁਆਰੀਜ਼) ਐਕਟ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ (iii) (ਜੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਖਰੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਬਾਈ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਹਰ ਅਕਸ਼ਾਂਸ਼ ਅਤੇ ਹਰ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਖਰੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਵੀ ਹੋਇਆ ਉਹ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ। ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਤੱਥ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਅੱਤਲੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ- ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਵਰਗੀਕਰਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮ, ਪਰ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। .

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸੰਘ
ਖੇਸਲਾ ਜੇ.

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰਾਂਗਾ ਜੋ ਕਿ 250/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰੀਵੀਜ਼ਨਲ ਸਿਵਲ।

ਫਾਲਸ਼ੋ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੇ.

ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਖਰੈਤੀ ਰਾਮ, ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

ਸਿਵਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਨੰ. 211-ਡੀ/53

ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਅਜਮੇਰ ਰੈਂਟ ਕੰਟਰੋਲ ਐਕਟ (1952 ਦਾ XXXVIII)-ਸੈਕਸ਼ਨ 8- ਅਹਾਤੇ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਕਿਰਾਇਆ ਪਹਿਲਾਂ 2 ਜੂਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 1944, ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਅਜਮੇਰ-ਮੇਰਵਾੜਾ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ (1947 ਦਾ XIX) ਅਧੀਨ ਨਿਸ਼ਚਿਤ - ਕੀ ਨਵੇਂ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਾਜਬ ਮਿਆਰੀ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ।

1955
16, ਨਵੰਬਰ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 2 ਜੂਨ, 1944 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਰਿਸਰ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਮਿਆਰੀ ਕਿਰਾਇਆ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ 1952 ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਅਟੱਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਿਆਰੀ ਹਨ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁੱਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ

(ਟਰਾਂਸਲੇਟਰ)